

**SOHIBQIRON AMIR TEMURNING PIRIMQUL QODIROVNING
“AMIR TEMUR SIYMOSI” ASARIDA MA’RIFAT ISLOHOTCHISI
SIFATIDA TALQIN QILINISHI**

Sayidova Shahrizoda Nasrulloevna

BuxDu tayanch doktoranti

Sohibqiron Amir Temur shaxshini har taraflama yoritib berish bugungi kunning muhim mavzularidan biridir. Uning qoldirgan ma’naviy va madaniy merosini o’rganib, ko’pgina yozuvchilar o’z asarlarida Amir Temurning ma’rifiy va adolatli davlat qurish borasidagi qarashlarini talqin qilishgan. Pirimqul Qodirovning "Amir Temur siymosi" asari O'zbek adabiyotida buyuk sarkarda Amir Temur obrazining eng yorqin va chuqur talqinlaridan biridir. Asarda Amir Temur nafaqat tarixiy shaxs, balki milliy qahramon, davlat arbobi va inson sifatida ko'p qirrali tasvirlangan. Ushbu asar ilmiy badiia shaklida yozilgan bo'lib, asar Sohibqiron Amir Temur siymosining mustaqillikkacha bo'lgan davrda unga nisbatan shakllantirilgan salbiy qarashlar qanchalik noo'rin ekanligini, aslida Sohibqiron juda ma’rifatli va xalq ozodligi uchun kurashgan milliy ixtixor ekanligi ta’kidlangan. Asarning asosiy ahamiyati shundaki, muallif Amir Temurni nafaqat daho harbiy strateg va kuchli hukmdor, balki ma'rifatli shaxs va adolatli boshqaruvchi sifatida ham yetarlicha darajada ochib beradi.

Ushbu ilmiy badiada Amir Temur nafaqat buyuk sarkarda, balki murakkab shaxsiyatga ega, dono va uzluksiz izlanuvchi inson sifatida tasvirlangan. Asar o'zbek adabiyotida tarixiy shaxslarni gavdalantirishning yorqin namunasidir va o'quvchilarga Amir Temur haqida chuqur va ko'p qirrali tushuncha beradi. P. Qodirovning ushbu tarixiy haqiqatni badiiy ifoda bilan uyg'unlashtirishga intilishi asarning muvaffaqiyatining asosiy kalitidir. Buyuk sarkardani nafaqat g'alabalari,

balki uning ma'rifatparvar va adolatli hukmdor sifatidagi fazilatlari orqali ham taqdim etilgan. Bu yondashuv tarixiy shaxsni yaxlit va haqqoniy ko'rsatishga xizmat qiladi. Asarda Amir Temur obrazi orqali ma'rifat va adolatning davlat boshqaruvidagi ahamiyati chuqur ochib beriladi, bu esa asarning zamonaviy qiymatini yanada oshiradi. P. Qodirovning bu asari shuni isbotlaydiki, haqiqiy buyuklik nafaqat g'alabalarda, balki xalqqa adolat va ma'rifat olib kelishda namoyon bo'ladi. Amir Temurning bu fazilatlari uning merosining dolzarb qiymatini saqlab qolmoqda va zamonaviy boshqaruv tamoyillari uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qilmoqda. Asarda Temurning o'zining "Tuzukot" asarida aytganidek, "Bilim - inson qalbidagi nur" degan fikri amalda ko'rsatiladi. U nafaqat o'z davrida, balki kelajak avlodlar uchun ham bilimni rivojlantirishga intiladi. Amir Temurning Samarqandni nafaqat siyosiy markaz, balki ilmiy va madaniy poytaxtga aylantirishdagi sa'y-harakatlari batafsil yoritilgan. Ulug'bek rasadxonasiga asos solinishi, madrasalar qurilishi orqali uning ilm-fanga bo'lgan sadoqati namoyish etiladi.

Pirimqul Qodirov Sohibqironning nafaqat harbiy, balki siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy sohalaridagi donoligini alohida ta'kidlaydi. Uning turli madaniyat va din vakillari bilan suhbatlari orqali keng dunyoqarashi ochib beriladi. "Temur Tuzuklari" asosida davlatni boshqarishda qonunning ustunligi prinsipi qat'iy amalga oshiriladi. Asarda ko'rsatilishicha, Amir Temur o'z qarindoshlari hamda oddiy xalq oldida bir xil adolatni qo'llagan. Amir Temurning soliq tizimini isloh qilishi, dehqonlar huquqlarini himoya qilishi, savdo yo'llarini mustahkamlashi orqali ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi sa'y-harakatlari tasvirlanadi. P.Qodirov asarida muhim jihat shundaki, u Amir Temurning ma'rifatparvarligi va

adolatligini ajratmasdan, ularning o'zaro bog'liqligini ko'rsatadi. Ma'rifat - adolatni amalga oshirishning asosiy vositasi, bilimdonlik - adolatli hukm chiqarishning sharti madaniy taraqqiyot esa ijtimoiy adolatni mustahkamlaydigan omil sifatida ko'riladi.

Pirimqul Qodirovning ushbu asarida Amir Temur nafaqat buyuk sarkarda va davlat arbobi, balki chuqur ma'rifat islohotchi sifatida ham tasvirlangan. Muallif Amir Temurning ma'rifiy islohotlari, ilm-fan, madaniyat va adabiyotni rivojlantirishdagi roli, shuningdek, uning taraqqiyotparvar dunyoqarashini uning qilgan harakatlari va islohotlari misolida yoritib beradi.

1. Ilm-fan va ta'limni rivojlantirish- Amir Temur Samarqand, Buxoro, Shaxrisabz kabi shaharlarni nafaqat siyosiy markazlar, balki ilmiy va madaniy markazlar sifatida rivojlantirishga intilgan. Madrasalar, kutubxonalar va observatoriyalar qurilishi uning ilm-fanga bo'lgan e'htiromini namoyish etadi.

2. Madaniy xilma-xillik va bag'rikenglik - Asarda Sohibqiron Temur turli madaniyat, din va millat vakillari bilan hamkorlik qilgani, ularning bilim va tajribalaridan davlatni boshqarishda foydalangani ta'kidlanadi. Bu uning ma'rifatparvarlik qobiliyatini ko'rsatadi. Masalan, Amir Temur o'z saroyida astronomlar, shoirlar, tarixchilar va muhandislarni to'plab, ularga ijod qilish uchun sharoit yaratgan.

3. "Temur Tuzuklari" – Ma'rifiy meros - P. Qodirov asarida Temurning "Tuzukot" asari uning donolik va ma'rifatparvarlik timsoli sifatida taqdim etilgan. Unda Sohibqiron nafaqat harbiy va siyosiy masalalar, balki ta'lim, adolat va ma'naviyat haqida o'z fikrlarini bayon qilgan. Bu asar orqali Amir Temur o'z davri va keyingi avlodlar uchun ma'naviy va ma'rifiy yo'l-yo'riq qoldirgan.

4. Amaliy bilim va innovatsiyalarni rag'batlantirish - Amir Temur nafaqat nazariy bilim, balki amaliy bilim va texnologiyalarni rivojlantirishga alohida e'tibor bergan. Qurilish, suv ta'minoti, qishloq xo'jaligi va harbiy texnologiyalarga oid yangiliklar uning ma'rifat islohotlarining muhim jihati hisoblanadi.

5. Xalq farovonligi va adolat - P. Qodirov asarida Temurning ma'rifat islohotlari xalq farovonligi va adolat bilan chambarchas bog'liq holda ko'rsatilgan. Ta'lim va madaniyat taraqqiyoti orqali Amir Temur nafaqat davlat qudratini, balki xalq farovonligini ham ta'minlashga intilgan.

Xulosa qilib aytganda, Pirimqul Qodirovning "Amir Temur siymosi" asari Amir Temurni ma'rifat islohotchisi sifatida yangicha talqin qiladi. Uning ilm-fan, madaniyat va ta'lim sohasidagi islohotlari nafaqat o'z davri, balki keyingi avlodlar uchun ham yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qilgan. Asarda Temur nafaqat qudratli hukmdor, balki dono ma'rifatparvar sifatida tasvirlangan, bu uning tarixiy shaxs sifatidagi ko'p qirrali ligini ochib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Pirimqul Qodirov. Amir Temur siymosi. Toshkent "O'zbekiston", 2007 y. – 245 b.
2. Икромов О. Ўзбекроманларида ижобий қаҳрамон. – Тошкент, Адабиёт ва санъат, 1973. – 178 б;
3. Сулаймонова Ф. Шарқ ва Ғарб. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997, Комилов Н. Тафаккур карвонлари, – Тошкент: Маънавият, 1999.

4. Amir Temur in World History. Publishing poligraphic share company
“Sharq”, 2001.p.145